

Regeringens proposition

2003/04:15

Slopad beskattning av arv till make och sambo

Prop.
2003/04:15

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 16 oktober 2003

Margareta Winberg

Bosse Ringholm
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att arvsbeskattningen av make och sambo slopas. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2004 och tillämpas i de fall skattskyldighet inträder efter den 31 december 2003.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Lagtext.....	4
	Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt	4
3	Ärendet och dess beredning.....	6
4	Bakgrund och gällande rätt.....	6
5	Överväganden och förslag.....	7
6	Ikraftträdande	9
7	Effekter för de offentliga finanserna	10
8	Författningskommentar	10
	Bilaga 1 Förteckning över remissinstanser.....	11
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 oktober 2003.....	12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:15

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt.

2 Lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §²

Till klass I hänförs efterlevande make, sambo, barn, avkomling till barn, make och sambo till barn och efterlevande make eller sambo till avlidet barn. Detta gäller även om barnet eller avkomlingen till följd av adoption förlorat sin arvsrätt efter arvlåtaren.

Som skattefritt avdrages från lott som tillkommer *den avlidnes efterlevande make eller sambo* 280 000 kronor, från vad som tillkommer annan i klass I 70 000 kronor och från lott, som beskattas enligt klass II eller klass III, 21 000 kronor. Har barn eller avkomling till avlidet barn vid skattskyldighetens inträde ej fyllt 18 år, avdrages ytterligare 10 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

På lott som tillkommer den avlidnes efterlevande make eller sambo tas arvsskatt inte ut. Som skattefritt avdrages från lott som tillkommer annan i klass I 70 000 kronor och från lott, som beskattas enligt klass II eller klass III, 21 000 kronor. Har barn eller avkomling till avlidet barn vid skattskyldighetens inträde ej fyllt 18 år, avdrages ytterligare 10 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

Styvbarns- och fosterbarnsförhållande räknas lika med skyldskap. Med fosterbarn avses barn, som före fyllda 16 år stadigvarande vistats i den avlidnes hem och därvid erhållit vård och fostran som eget barn.

Högre avdrag än enligt andra stycket får ej åtnjutas i fråga om vad som erhålles från samme arvlåtare eller testator, även om det erhålles vid skilda tillfällen.

Till klass II hänföres annan arvinge eller testamentstagare än sådan som avses i klass I eller III.

Till klass III hänförs

landstingskommun, kommun eller annan menighet ävensom hushållningssällskap med stadgar som fastställts av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer;

stiftelse med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål;

stiftelse med huvudsakligt ändamål att främja landets näringsliv;
registrerad understödsförening;

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:857.

² Senaste lydelse 1991:1836.

sådan sammanslutning, som, utan att hava till syfte att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen fullföljer ovan angivet ändamål;

folketshusförening, bygdegårdsförening eller annan liknande sammanslutning, som har till främsta syfte att anordna eller tillhandahålla allmän samlingslokal,

där fråga är om svensk juridisk person och skattebefrielse ej åtnjutes jämlikt 3 §.

För skattelott, som i 11 § 2 mom. sägs, beräknas skatten efter den klass, gällande för arvinge eller universell testamentstagare i dödsboet eller för mottagaren av det legat varom fråga är, som medför lägst skatt. Från skattelott medgives icke avdrag enligt andra stycket.

Vad som återstår, sedan avdrag enligt andra stycket gjorts, utgör skattepliktig lott. Denna skall jämnas till närmast lägre hundratal kronor. Om öretal uppkommer vid beräkning av skatt, skall skatten jämnas nedåt till närmast hela krontal.

Skatten beräknas enligt följande skalor.

Klass I

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
– 300 000	10 % inom skiktet;
300 000 – 600 000	30 000 + 20 % ” ” ;
600 000 –	90 000 + 30 % ” ” .

Klass II

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
– 70 000	10 % inom skiktet;
70 000 – 140 000	7 000 + 20 % ” ” ;
140 000 –	21 000 + 30 % ” ” .

Klass III

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
– 90 000	10 % inom skiktet;
90 000 – 170 000	9 000 + 20 % ” ” ;
170 000 –	25 000 + 30 % ” ” .

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004. Äldre bestämmelser tillämpas i de fall skattskyldighet har inträtt dessförinnan.

Regeringen tillsatte den 19 juni 2002 en kommitté med uppgift att se över reglerna om fastighetsskatt för småhus m.m., förmögenhetsskatt samt arvs- och gåvoskatt. Kommittén har antagit namnet Egendomsskattekommittén (Fi 2002:06). I kommitténs uppdrag ingår att behandla frågan om beskattning av arv till efterlevande make med förtur (dir. 2002:87). Den 17 januari 2003 överlämnade kommittén ett delbetänkande Egendomsskatter Dämpningsregel för fastighetsskatten och sänkt arvsskatt (SOU 2003:3). Kommitténs förslag avseende dämpningsregel för fastighetsskatt behandlas inte i denna proposition. Kommitténs författningsförslag avseende sänkt arvsskatt överensstämmer med regeringens förslag.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. En remissammanställning avseende förslaget om sänkt arvsskatt finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2003/508).

Regeringen föreslår – i avvaktan på Egendomsskattekommitténs pågående arbete med en översyn av bl.a. arvs- och gåvoskattereglerna – att lagändringen görs i 28 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Ändringen är enligt regeringens bedömning tekniskt okomplicerad och det finns därför inte skäl att inhämta Lagrådets yttrande.

4 Bakgrund och gällande rätt

Reglerna för beskattning av arv och gåvor finns i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, AGL. Arvsskatten är konstruerad som en schematisk arvslottsskatt. Detta innebär att skatten beräknas på grundval av de lotter som hänförs till den avlidnes arvingar och testamentstagare vid det schematiska bodelnings- och lottläggningsförfarandet.

Den 1 januari 1988 trädde omfattande ändringar i den familjerättsliga lagstiftningen i kraft (prop. 1986/87:1, bet. 1986/87:LU18, rskr. 1986/87:159, SFS 1987:230–232). Lagändringarna byggde på förslag från Familjelagssakkunniga i betänkandet Äktenskapsbalk (SOU 1981:85). Genom reformen infördes arvsrätt för efterlevande make även när det finns gemensamma barn. Tidigare gällde att efterlevande make inte hade någon arvsrätt när den avlidne hade barn eller när det fanns avkomlingar till barn (bröstarvingar).

Regeln om makes arvsrätt är inte utan undantag. Om arvlåtaren efterlämnar någon bröstarvinge som inte är den efterlevande makens bröstarvinge (särkullbarn) har en sådan bröstarvinge rätt att direkt få ut sin arvslott efter den avlidne. Efterlevande maken har dock rätt att få egendom till så stort värde att den tillsammans med den egendom som maken erhöll vid bodelningen eller som utgör makens enskilda egendom motsvarar fyra gånger det basbelopp som gällde vid tiden för dödsfallet (basbeloppsregeln).

För att den nya arvsrätten skulle få den eftersträvade effekten att stärka den efterlevande makens ställning föreslog Familjelagssakkunniga att även arvsskattereglerna borde ändras. Familjelagssakkunniga diskuterade alternativet att i likhet med dansk och norsk rätt införa skattefrihet för

efterlevande make som behåller boet oskiftat och beskatta arvingarna när de tillträder sitt arv. Ett sätt att bereda den efterlevande maken skattefrihet utan att generellt lagstifta om det var enligt Familjelagssakkunniga att i stället kraftigt höja grundavdraget. De föreslog därför i sitt betänkande att grundavdraget för efterlevande make skulle höjas till 200 000 kronor. I oktober 1986 behandlades frågan om en justering av skiktgränserna och grundavdragen i riksdagen, vilket bl.a. ledde till att grundavdraget till efterlevande make fördubblades till 100 000 kr från och med den 1 januari 1987 (prop. 1986/87:54, bet. 1986/87:SkU12, rskr. 1986/87:72, SFS 1986:1198).

I november 1987 genomfördes en rad ändringar i arvs- och gåvobeskattningen med anledning av den förändrade familjerätten. Bland annat höjdes grundavdraget till efterlevande make till 200 000 kr (prop. 1987/88:61, bet. 1987/88:SkU14, rskr. 1987/88:100, SFS 1987:1206). Samtidigt infördes regeln om att sambos testamentslott skall beskattas på samma sätt som makes lott.

På grund av de höjda taxeringsvärdena vid 1990 års allmänna fastighetstaxering och med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen som skett sedan de nya skattesatserna hade trätt i kraft den 1 januari 1987, gjordes en justering med cirka 40 procent av skiktgränserna och grundavdragen – dvs. till 280 000 kronor för efterlevande make och sambo – fr.o.m. den 1 januari 1991 (prop. 1990/91:54, bet. 1990/91:SkU10, rskr. 1990/91:106, SFS 1990:1430).

Genom lagstiftning under år 1991 sänktes arvs- och gåvoskatten kraftigt. De tre högsta skikten i klass I och II togs bort och högsta skattesats i samtliga klasser sänktes till 30 procent. Detta innebar att skiktgränsen för uttaget av den högsta skattesatsen i klass I höjdes från en arvslott på 280 000 kronor till 600 000 kronor (prop. 1991/92:60, bet. 1991/92:SkU10, rskr. 1991/92:97, SFS 1991:1836). Förslagen motiverades med att arvs- och gåvoskatteuttaget befann sig internationellt sett på en mycket hög nivå och att en allmän sänkning av kapitalbeskattningen var nödvändig. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 1992. Härefter har det inte skett någon revidering av grundavdrag, skatteklasser, skatteskalor eller skattesatser.

5 Överväganden och förslag

Regeringens förslag: Beskattningen av arv till efterlevande make slopas. Ändringen skall också gälla sådana sambor som i dag har rätt till ett grundavdrag på 280 000 kronor.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att erinra emot det. *Riksrevisionsverket* anser att ett förslag om slopad arvsskatt som endast omfattar bostaden stämmer bättre med kommitténs direktiv. *Riksrevisionsverket* och *Landsorganisationen, LO*, har vidare efterlyst en redogörelse av hur omfattande problemet är med att efterlevande make och sambo tvingas flytta från den gemensamma bostaden efter ett dödsfall på grund av arvsbeskattningen. *LO* uppger att

även vid arv mellan makar kan eventuella likviditetsproblem till följd av kraftigt höjda taxeringsvärden lösas genom att skatten skjuts upp. *Sveriges Pensionärsförbund* och *Sveriges advokatsamfund*, anser att nästa steg bör vara att höja grundavdragen för övriga i skatteklass I. *Sveriges advokatsamfund* anför vidare att även beskattningen av gåvor till make och sambo bör slopas. *Fastighetsägarna* och *Näringslivets Skattedelegation m.fl.* anser att arvs- och gåvoskatten bör avskaffas helt eller i vart fall i skatteklass I. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att den lagtekniska lösningen i AGL bör övervägas ytterligare.

Skälen för regeringens förslag: De senaste årens kraftigt stigande marknadsvärden och därmed höjda taxeringsvärden på småhus i framförallt storstadsregionerna har lett till att uttaget av arvsskatt ökat markant. Efterlevande makar och sambor med förhållandevis låga inkomster som bor i dessa områden har drabbats hårt av det ökade uttaget av arvsskatt. Det kan antas att många av dem har känt sig tvingade att sälja huset för att kunna betala arvsskatten. Mot bakgrund av detta är det enligt regeringens bedömning angeläget att stärka efterlevande makes och sambos ställning. Det är inte rimligt att den efterlevande måste sälja sin bostad för att kunna betala arvsskatten.

En inledande fråga blir därför om det är möjligt och lämpligt att vidta särskilda åtgärder som uteslutande tar sikte på småhus. Genom sådana begränsade åtgärder kan problemet få en skraddarsydd lösning. En möjlighet skulle kunna vara – som Riksrevisionsverket förordat – att göra som man har gjort i bl.a. Finland. Där har efterlevande make rätt att behålla bostaden, som använts som makarnas gemensamma hem, oskiftad i sin besittning. Maken betalar inte arvsskatt för sin rätt att behålla boet oskiftat och boet kan i övrigt skiftas utan att maken förlorar denna rätt. Regeringen anser dock att enhetliga regler i så stor utsträckning som möjligt bör eftersträvas. Generella lösningar är att föredra framför åtgärder som innebär att endast viss egendom undantas från arvsbeskattningen.

Med den utgångspunkten finns det ett antal olika sätt att stärka den efterlevandes ställning. Det ena sättet innebär att helt slopa arvsbeskattningen när efterlevande make eller sambo ärver. Det andra sättet är att vidta åtgärder som innebär att skatteuttaget minskar eller att uttaget av arvsskatt skjuts upp.

Ett exempel på det sistnämnda är att införa bestämmelser som gör det möjligt att skjuta upp beskattningen av den efterlevande makens arv till dess att även denne avlidit. En sådan metod kan emellertid leda till s.k. inlåsnings effekter, dvs. att den efterlevande av ekonomiska skäl känner sig tvungen att bo kvar i småhuset trots att andra alternativ vore att föredra. En sådan utveckling är inte önskvärd. Ett system med uppskjuten beskattning måste också bedömas som administrativt krångligt.

Att justera skiktgränserna är ett annat sätt att minska skatteuttaget. En sådan ändring skulle dock innebära att även andra än efterlevande make och sambo omfattas av skattesänkningen. Det är också tänkbart att höja grundavdraget vid beskattningen av makes och sambos lott från dagens 280 000 kronor till ett högre belopp. I det sammanhanget måste dock beaktas att storleken på höjningarna av taxeringsvärdena varierar kraftigt mellan olika delar av landet. Även med en kraftig höjning av

grundavdraget finns alltså risk att efterlevande i de mest attraktiva områdena även i fortsättningen får svårt att bo kvar. Ett system med höjt grundavdrag löser därför inte det grundläggande problemet med arvsbeskattningen av make och sambo. Antalet efterlevande makar och sambor som i så fall skulle betala arvsskatt skulle visserligen bli betydligt färre med en sådan lösning men samtidigt bör beaktas att kostnaderna för en kraftig höjning av grundavdraget inte skulle skilja sig nämnvärt från kostnaden för att helt slopa arvsskatten för efterlevande make och sambo.

Regeringen anser att det finns fog för uppfattningen att efterlevande makes arv inte kan anses leda till en ökad skatteförmåga. Tvärtom medför makens död många gånger betydande svårigheter av såväl ekonomisk som annan art för den efterlevande. Regeringen delar kommitténs uppfattning att övervägande skäl talar för att helt slopa arvsbeskattningen av makar och sambor. Det är också den lösning som valts i flera av våra grannländer.

Regeringen föreslår att ändringen avseende den slopade arvsbeskattningen av makar och sambor görs i 28 § AGL. Det är den lagtekniskt minst ingripande lösningen. Make och sambo skall på grund av gåvobeskattningen fortfarande hänföras till skatteklass I ochlottläggnings- och delningsreglerna skall vara oförändrade.

6 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Den föreslagna ändringen om slopad arvsskatt för makar och sambor skall träda i kraft den 1 januari 2004 och tillämpas i de fall skattskyldighet inträder efter den 31 december 2003. Äldre bestämmelser skall gälla när skattskyldighet inträtt tidigare.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslog att ändringen i AGL skulle träda i kraft den 1 juli 2003 och tillämpas i de fall skattskyldighet skulle inträda efter den 30 juni 2003.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna som har yttrat sig har inte några invändningar mot kommitténs förslag. Ett antal remissinstanser, däribland *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*, *Sveriges Pensionärsförbund*, *Sveriges advokatsamfund*, *Fastighetsägarna* och *Näringslivets Skattedelegation* anser att ändringen i AGL bör gälla retroaktivt från den 1 januari 2003. *Villaägarnas Riksförbund* anser att arvsskatteändringen bör gälla retroaktivt från den 1 januari 2002 då effekterna av den slopade frysningen av taxeringsvärdena slog igenom på arvsskatten.

Skälen för regeringens förslag: De nya taxeringsvärdena för småhus som har åsatts vid 2003 års allmänna fastighetstaxering gäller fr.o.m. 1 januari 2003. Såsom ett antal remissinstanser har anfört skulle en retroaktiv tillämpning av den slopade arvsbeskattningen, t.ex. från den 1 januari 2003, i och för sig tillgodose ett av syftena med förslaget, nämligen att mildra effekterna av de kraftigt höjda taxeringsvärdena. De föreslagna reglerna är till de skattskyldigas fördel och det torde i och för sig inte föreligga några hinder mot att ge dem retroaktiv tillämpning. Regeringen anser emellertid att retroaktiv lagstiftning endast bör komma

i fråga när särskilda skäl talar för det. Regeringen anser inte att det föreligger sådana skäl. De nya reglerna om slopad arvsbeskattning av make och sambo bör träda i kraft vid årsskiftet 2003/04. Prop. 2003/04:15

7 Effekter för de offentliga finanserna

Förslaget om slopad arvsbeskattning av efterlevande make och sambo beräknas medföra ett årligt skattebortfall med cirka 267 miljoner kronor. Kostnaden för förslaget är finansierad på samma sätt som övriga budgetförsvagningar genom de förslag till inkomstförstärkningar som föreslås i BP04. Förslaget beräknas inte innebära ökade kostnader för Skatteverket.

8 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

28 §

Ändringen innebär att det i andra stycket första mening anges att arvsskatt inte skall tas ut på lott till efterlevande make eller sambo. Make och sambo skall dock på grund av gåvobeskattningen fortfarande hänföras till skatteklass I varför första stycket inte behöver ändras. Ändringen påverkar inte lottläggnings- och delningsreglerna i AGL.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2003/04:15
Bilaga 1

Efter remiss har yttranden över förslaget om sänkt arvsskatt (avsnitt 2) i betänkandet Egendomsskatter Dämpningsregel för fastighetsskatten och sänkt arvsskatt (SOU 2003:3) avgetts av Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Göteborg, Länsrätten i Jämtlands län, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Boverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen Halland, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, Lantmäteriverket, Pensionärernas Riksorganisation, Sveriges Pensionärsförbund, Svenska Kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Lantbrukarnas Riksförbund, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Landsorganisationen i Sverige LO, Svenska Bankföreningen, Fastighetsägarna Sverige, Föreningen Svenskt Näringsliv, Sveriges Jordägareförbund, Villaägarnas Riksförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter. Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges Försäkringsförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation SACO, Fastighetsmäklarförbundet, HSB:s Riksförbund, Hyresgästernas Riksförbund, Riksbyggen, SABO, SBC Bostadsrättscentrum och Sveriges Begravningsbyråers Förbund.

Riksskatteverket har inhämtat yttranden från skattemyndigheterna i Stockholm och Malmö.

Svenska Bankföreningen, Föreningen Svenskt Näringsliv och Stockholms Handelskammare har åberopat ett yttrande från Näringslivets Skattedelegation.

Utöver remissinstanserna har yttrande också kommit in från Stockholms Handelskammare.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 oktober 2003

Närvarande: statsrådet Winberg, ordförande, och statsråden Sahlin, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson H., Lund, Nykvist, Andnor, Nuder, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Ringholm

Regeringen beslutar proposition 2003/04:15 Slopad beskattning av arv till make och sambo